

kirjaamo.mmm@gov.fi

Lausunto luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle, VN/30583/2023

1. Yleiset huomiot

Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää? Huom. Ilmoita tässä, mikäli yksityishenkilönä haluat, että lausuntosi näkyy myös hankeikkunassa.

Etelä-Savon maakuntaliitto kiittää erinomaisesta maaseutupoliittisesta selonteosta ja sitä taustoittavista materiaaleista. Selontekokuvaa maaseutupolitiikan historiaa, taustaa ja nykytilaa erinomaisella tavalla. Maakuntaliitto katsoo, että lisää työstöä tulisi tehdä liittyen tulevaisuuden kuvaan ja toivoo, että selonteko toisi esiin maaseudun monipuolisista tulevaisuuden kuvista ja mahdollisuuksista, jota tavoittelemme ja jonka eteen teemme työtä suomalaisella maaseudulla. Tulevaisuuteen liittyy paitsi ihmisten asumisen ja elämänmuodon näköalojen varmistaminen, myös taloudellisen toiminnan, luonnonvarojen kestävä käytön, kuin kokonaisturvallisuuden tekijät. Näissä kaikissa maaseudulla on merkittävä, kriittinen ja välttämätön tehtävä, koko Suomen ja laajemmankin Euroopan omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja edelleen kokonaisturvallisuuden näkökulmasta.

Suomi yhtä vahva kuin sen heikoimmat alueet. Siksi yhdyskuntiamme ja alueitamme, yhteiskunnan pienimmistä yksiköistä, kylistä lähtien, on kehitettävä ja pidettävä kehityksen kelkassa. Suomi voi yhteiskuntana voimakkaalla politiikallaan, johon maaseutupolitiikka lukeutuu, mahdollistaa elämisen, asuttavuuden ja taloudellisen toiminnan kaikilla erityyppisillä alueilla. Vastapainoksi maaseutumaiset alueet tuovat paitsi hajautetun yhteiskunnan lisäarvon, myös Suomen erilaisten ruoka- ja raaka-aineiden turvakuun.

Tarvitsemme ylihallituskautisesti ja yhteisesti ymmärretyn, jaetun ja tunnustetun tilannekuvan Suomesta ja sen alue- ja maaseutukehittämisestä. Tarvitsemme voimakkaan ja yhteisen sopimuksen Suomesta, sen kokonaisvaltaisesta kehittämisestä siten, että siihen sitoudutaan pitkäjännitteisesti ja yli eri politiikka- ja hallinnon tasojen ja jota mahdollistetaan niin eurooppalaisella rahoituksella kuin kansallisestikin. Tavoitteena tulee olla maaseutumaisten alueiden elinehtojen turvaaminen siellä, missä ihmiset ja yhteiskunta muodostuvat haja-asutuksellekin ja keskusalueiden ulkopuolelle, perirakenteista alueista lähtien. Silloin voimme luoda yhteiskuntaa, jossa alueet ovat erilaisia, mutta kaikilla niillä on merkityksensä esimerkiksi yhteiskuntaturvan näkökulmasta.

Tällä hetkellä Suomessa ja sen valtamuotoisesti maaseutumaisilla alueilla ei ole uskottavaa ja rakentavaa tulevaisuudennäkymää, joka voitaisiin kansalaisille, yrityksille ja toimijoille viestiä. Tulevaisuudennäkymä on enemmän kuin visio, se on enemmän kuin vuoropuhelu, sen tulee olla ohjelma, jolla tähdätään pitkälle tulevaisuuteen, jossa sovitaan kehittämisen ja toiminnan puitteet ja resurssit. Mallia voi ottaa

ylivuosisikymmenisestä sopimisesta, jota esimerkiksi hiilineutraaliustavoitteet ovat mallintaneet. Tämä maaseutupoliittinen ohjelma voi olla peruskivenä rakentamassa tulevaisuudenkuvaa monipuolisesta ja elinehdoiltaan toimivasta Suomesta, kaikkialla maassamme, missä ihmiset elävät, yrittävät ja toimivat, nyt ja tulevaisuudessa.

Suomessa tarvitaan yhteistä linjaa ja voimakasta uskoa koko Suomeen. Koko Suomea tarvitaan niin kasvun kuin kilpailukyvyn kehittämiseen. EU- ja kansallisella rahoituksella tulee jatkossa tukea näitäkin aloja.

2. Maaseutupoliitiikan suunnittelujärjestelmä

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupoliitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?

Laajan ja suppean maaseutupoliitiikan ja samalla aluekehittämisen politiikan tulisi olla Suomen pitkä ja sitoutunut linja.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

ei vastausta

3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?

ei vastausta

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

ei vastausta

4. Kansallinen maaseutuvisio

Onko selonteossa kuvattu maaseutuvisio olennainen?

ei vastausta

Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Viitaten yleisiin kommentteihin lausunnon alussa, kansallisesta visiosta puuttuu alueellinen, maaseudun puolta pitävä ja perusteleva erityinen aspekti ja sen tulisi olla muodossa ”Muodostetaan sopimus Suomen maaseudun kehittämisestä ja sitoudutaan siihen”.

Alueiden, kaikkien alueiden mahdollisuuksien luominen voimakkaalla yhteiskunta- ja talouspolitiikalla kaikilla eri alueilla tulee olla johtava ajatus tässäkin maaseutupoliittisessa ohjelmassa. Suomi Euroopan maaseutumaisimpana maana voi olla myös uskottavasti ajamassa Euroopan unionille omaa maaseutupoliittista ohjelmaa, jossa otetaan koko Euroopan mittakaavan maaseutumaisten alueiden lisäarvo ja niihin liittyvät edellytykset huomioon. Tällöin myös maaseutupoliittisesta rahoituksesta tulee vaikuttavampaa koordinoitumpaa ja tarpeisiin vastaavaa.

Iso kysymys on myös se, että ikään kuin kansantaloudella ei olisi alueellisia piirteitä, vaikka juuri taloudelliset toimintaedellytykset nykyisessä vaikeassa suhdanne- ja taloustilanteessa korostuvat. Taloudellisten tilanteen ja tuotoksen eritasoinen jakautuminen ei saa johtaa toimeettomuuteen aluekehittämisessä ja -politiikassa, vaan taloudellisen toimeliaisuuden elementtejä tulee rakentaa kaikilla alueilla, niilläkin, joilla se vaatii esimerkiksi erityistalouden tyypisiä väliaikaisia ratkaisuja.

5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuositukset

Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuositukset (24 kpl) olennaiset?

Nämä ovat olennaisia ja hyvin linjassa Suomen maaseudun tilaan nähden. Yleisenä Poikkihallinnollisen tavoitteena voidaan lisätä myös tasa-arvoperusteinen aluekehittämisen, jossa koko Suomen menestyminen taataan tehokkaalla ja toimivalla, alue-, talous- ja turvallisuuspolitiikalla.

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?

Talous. Toimintaedellytykset. Saavutettavuus.

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:

Tavoite: Ajantasaistetaan digitaalista ja fyysistä saavutettavuutta

"Ajantasaistaminen" ei ole riittävä verbi tässä kontekstissa. Digitaalisen saavutettavuuden suhteen on ryhdyttävä akuutisti ja määrätietoisesti tuomaan koko Suomi tietoyhteiskunnaksi. Verkot takaavat niin turvallisuuden, elinkeinotoiminnan ja terveyden perusehdot, ja tietysti kulutus ja viihde ovat osa verkkojen toimivuutta. Tilannekuvan heikkoutta vaikkapa tietoverkkojen osalta esimerkiksi Itä-Suomessa on kaiketi vaikea edes hahmottaa. Verkkojen heikkous ja puute uhkaa pahimmillaan turvallisuutta ja terveyttä, puhumattakaan sen tuomasta hidasteesta monipaikkaisuudelle, etätyölle, työn joustavuudelle ja ihan kaikelle toiminnalle, paloautoista motoihin, lypsyroboteista palvelujen tarjoamiseen ja verkkoasioimiseen. Nyt tarvitaan välitöntä julkista väliintuloa verkkojen rakentamiseksi ja "Ruotsin mallin" toimeen ottamista ensi tilassa eli taataan jokaiselle suomalaiselle 1 Gigan yhteys vähintään. Markkinavoimin nämä yhteydet eivät rakennu, eivätkä ne voi olla kansalaisten oman maksuvastuun piirissä, kysymys tietoverkkojen suhteen on niin fundamentaalisen tärkeästä palvelusta.

Suomen fyysinen saavutettavuus maan osien eri välillä ovat revenneet niin eritasoisiksi ongelmiksi, että myös tiestön, rautatiestön ja kaiken julkiseen liikenteeseen liittyvän palvelun puolella on toimittava paremmin, jotta ihmisten, tavaroiden ja palvelujen liikkuvuus taataan. Maaseutumaisten alueet ovat myös luonnonresurssien sijaintipaikkoja ja niiden kestävän käytön ohella kestävän yhteydet ovat kaiken perusta, yhtä lailla ihmisille kuin tavaraliikenteelle.

Tavoite: Vahvistetaan talouden uudistumista tukevia rakenteita

ei vastausta

Tavoite: Voimistetaan toimintaedellytyksiä, luottamusta ja tulevaisuususkoa

Toimintaedellytysten, kaikki teot lukeutuen lähtien oikeudenmukaisesta kuntarahoituksesta, toimivasta luotottamisesta ja vakuusarvojen asemoinnista, vahvistaminen lisää luottamusta ja tulevaisuususkoa. Toimintaedellytyksiin kuuluu hajautetun yhteiskuntamallin varmistaminen ja sen erityispiirteinen tunnistaminen, myös lainoituksessa.

Kun julkinen sektori ja yhteiskunta uskovat hajautettuun yhteiskuntaan, maaseutuun ja haja-asutusalueeseen, uskovat siihen myös yksityisen sektorin toimijat, kuten pankit ja takauslaitokset. Tällä hetkellä kierre on päinvastainen ja vaikeuttaa maaseutumaisten alueiden elinehtoja merkittävästi.

Tavoite: Lisätään ja kootaan yhteiskunnallista maaseututietoa

ei vastausta

Tavoite: Terävöitetään maaseutupoliittista suunnittelujärjestelmää

ei vastausta

**Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuosituks-
set (1–5 kappaletta)? (Merkitse kehittämissuositusten numerot 1-24)**

**Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin
kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?**

**Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuosituksiin suosi-
tuskohdaisesti:**

1. Digitaalisen kuilun kaventaminen

Ruotsin mallin 1 Gigatavun takaamisesta koko maahan kaikille käyttäjille tulee olla vä-
littön tavoite Suomessakin tietoyhteiskunnan, digitalisaation, yrittämisen, työn ja opis-
kelun mahdollistamiseksi paikkariippumattomasti.

2. Yleishyödyllinen kyläverkkorakentaminen

ei vastausta

3. Kestävä liikkuminen ja liikenne

ei vastausta

4. Yksityisteiden kunto

ei vastausta

5. Saaristoliikenne

Sitoudutaan saaristomaisten alueiden tukemiseen samalla linjalla, kuin tähänkin asti,
siihen liittyy niin liikenne kuin palvelujen turvaaminen, paitsi pysyville, myös kausiasuk-
kaille.

6. Maaseutuvaikutukset, asuminen ja talouden rakenteet

ei vastausta

7. Koordinaatio EU-rahastojen välillä

Korvamerkitty rahoitus koheesiorahoissa on tarpeen jatkossakin. Kansallisesti on
tämä varmistettava. Maaseuturahoitus on monella tavalla kehittämisen elinehto har-
vaan asutuilla alueillamme, ja siksi eurooppalainen rahoitus on ollut korvamerkittyä ja
kohdennettua ja edelleen sen vuoksi vaikuttavaa. Suomalaiselta harvaan asutulta
maaseudulta löytyy vastaukset moniin niin Suomen kuin EU:n strategisten tavoitteiden
saavuttamiseksi, olipa kyse sitten kilpailukyvyistä, kasvusta, vihreästä siirtymästä ja
yleisesti kestäväyydestä ja turvallisuudesta. Siksi maaseudun elävänä jatkuminen on
elinehto Suomen ja EU:n menestykselle ja jopa selviämislle eri olosuhdeskenaa-
riossa. Tässä kehittämisrahojen kokoinen komponentti on ikään kuin halpa vakuutus-
sijoitus meidän kaikkien elinehtojen, perustarpeiden ja turvallisuuden varmistami-
sessa. Sille ei voine edes laskea hintaa, tai ainakaan tilanteelle, jossa esimerkiksi
ruuan, veden ja energian omavaraisuus ei toteutuisi.

8. Maaseudun kehittäminen CAP post 2027

Maaseutumaisten alueiden omista alueellisista vahvuuksista nouseva ohjelmallinen
kehittämistyö on ollut Suomen EU-jäsenyyden ajan, jo 30 vuotta, yksi suuri menestys-
tarina. Leader-toiminnan tulokset ovat vaikuttavat. Ne myös aktivoivat ja vapaaehtois-
työllistävät maaseudun ihmisiä tavalla, jolle ei löydy vertaista. Olisiko sama mahdol-
lista esimerkiksi yhteisöllisiä tiloja kaupunkimaisille alueille rakennettaessa, että ne tu-
lee tehdä, varustaa ja ylläpitää laajalla talkootyöllä? Maaseutupoliittinen selonteko
voisi kuvailla näitä mekanismeja ja jo valmiiksi maaseudulla asuvan väestön, ihan yk-
silötasolle, ottamaa suurempaa vastuuta itsestään ja elinympäristöstään.

9. YPK-toimintamallin laajempi hyödyntäminen

ei vastausta

10. Kestävän elinvoimaisuuden indikaattoritarkastelu

ei vastausta

11. TKI-rahoitus, innovaatiojärjestelmä ja pienet toimijat, nuoret ja naiset

Tärkeä suositus kulttuurin, taiteen ja luovien alojen kannalta, ja luovat alat mainitaan-kin tämän alla kahdesti. Kuitenkin, vaikka tässä puhutaan kestävyyssiirtymästä ja sosi-aalisisista innovaatioista, tässä ei tunnisteta sitä, että yhteisöissä tehtävä kestävä kehit-täminen pohjautuu paikallisen kulttuurin arvojen, asenteiden ja toimintatapojen tunte-miseen, tunnistamiseen ja tunnustamiseen ja kulttuurin omaleimaisuuteen. Siten pai-kalliskulttuuri, kulttuuriperintö ja kulttuurinen kestävyys tulisi saada näkyviin yhtenä ta-louden kehittämisen perusrakenteena. Myös (kulttuuri)matkailu ja (kulttuuri)tapahtu-mat olisi tärkeä mainita, paitsi yhteisöllisyyden ja resilienssin vahvistajina (suosituk- sessa 13), myös maaseutualueiden laaja-alaisen elinvoimaisuuden edistäjinä, sillä kiinnostus lähimatkailua, kestävän matkailun erilaisia muotoja sekä omaleimaisia ta- pahtumia kohtaan kasvaa jatkuvasti.

12. Osaaminen ja työvoima

Tietotyön murros mahdollistaa työvoiman liikkuvuuden tavalla, jota emme ole nähneet koskaan teollisena aikakautena tai sen jälkeen. Valmius tämän toteutumiseen ja työ-voiman ja yritysten sijoittumiseen kaupunkien ulkopuolelle varmistuu vain investoi- malla digitaalisiin verkkoihin.

13. Yhteisötalous

ei vastausta

14. Monipaikkaisuuden seuranta

Monipaikkaisuus on merkittävälle osalle suomalaisista jo arkea ja monelle muulle toive ja me yhteiskunnassa, varsinkin julkisella sektorilla toimivat, olemme tehtävissämme ja tahoillamme mahdollistamassa niitä malleja, joita ihmiset toivovat. Siksi monipaik- kaisuuteen paneutuminen on tärkeää. Siihen voi vaikuttaa monin eri tavoin, esimer- kiksi valtionhallinto voisi vapauttaa tietotyöläisiä vapaampaan ja pysyvämpään etätyö- hön. Regressioanalyysien mukaan kausiasumisen kulut ovat korkeat kunnille, joissa kausiasuminen on tyypillistä, toki kausiasukkaat myös tuovat elinvoimaa, mutta infran ja palvelujen puolella nämä lomakunnat kantavat ison vastuun, ja haluavatkin sen tehdä. Kustannuspohjan kattamista julkisille palveluille tulisi tarkastella julkishallinnon sisällä, etsien kuntarahoituksia tasaavia mekanismeja myös modernia teknologiaa ja anonymisoituja paikkatietoja hyödyntäen.

15. Asuttavuuden varmistaminen

Maatieteellinen tarkastelu on erityisen tärkeää, kun tarkastellaan ... palveluiden muu- tostien kerrannaisvaikutuksia” -listauksesta puuttuvat kulttuuri- ja liikuntapalvelut, kir- jastot ja kansalaisopistot. Erityisesti kirjastoilla ja kansalaisopistoilla on valtava merki- tys maaseutu- ja harvaan asuttujen alueiden asukkaiden yhdenvertaisen osallisuuden, osaamisen ja sivistyksen ylläpitämisen sekä yhteisöllisen resilienssin rakentumisen kannalta. Kulttuuri- ja luontohyvinvoinnin vaikutukset yhteisöllisyyteen, osallisuuteen ja resilienssiin on kirjattu hienosti suositukseen 17, mutta niistä huolehtiminen ei voi olla vain kolmannen sektorin ja vapaaehtoisten vastuulla, vaan myös julkiselle sektorille (kunnat ja HVA) on taattava resurssit riittävien kulttuurin ja liikunnan peruspalveluiden toteuttamiseen yhteistyössä kolmannen sektorin ja yksityisten palveluntuottajien kanssa.

16. Luonnonvarat, maankäyttö ja oikeudenmukaisuus

ei vastausta

17. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan edellytykset

ei vastausta

18. Osallistaminen, vuorovaikutus ja yhteistyö

ei vastausta

19. Välttämättömyyspalveluiden tarkistaminen ja varmistaminen

ei vastausta

20. Väestönmuutos ja elintärkeät toiminnot

ei vastausta

21. Maaseutututkimus ja maaseututieto

Suomalainen maaseutututkimus on korkea luokkaa ja niin on myös maaseututieto. Maaseutupoliittisen selontekoon on sisällytetty erinomaista tutkimustietoa muun muassa datan ja tutkimusraporttien muodossa. Nämä aineistot luovat uskottavan tietopohjan ja tulevat tarpeen kaiken toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Suomalaisen maaseutututkimuksen edellytysten varmistaminen ja takaaminen tulevaisuudessa on keskeistä. Maaseutututkimuksen ja -koulutuksen sijaintipaikat ovat osuvimmillaan maakuntissa, siellä missä tutkimusaiheetkin, kuten esimerkiksi Ruralia-instituutissa, Spatiassa ja vastaavissa keskuksissa. Suomella pitää olla linjakkuutta sijoittaa julkisin varoin tehtyä työtä eri puolille Suomea.

22. Maaseutualueiden seurantakeskus

ei vastausta

23. MANE, dialogisuus, osallistaminen ja viestintä

ei vastausta

24. MANE ja maaseutuvaikutusten arviointi

ei vastausta

6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus**Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?**

ei vastausta

Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

ei vastausta

7. Muut täydennystarpeet**Onko selonteossa muita täydennystarpeita?**

Taulukko 1 on erinomainen ja hienoa, että se on koottu. Lisää dataa liittyen omistajuuteen, huoltovarmuuteen, alueiden resurssirikkauteen, ihmisten terveyteen ja teemoihin kuten rokotuskattavuuteen ja moniin vastaaviin voisi generoida kokonaisvaltaisen kuvan saavuttamiseksi alueiden erityispiirteistä.